Blogi

Suomalaisilla hyvät taloustiedot ja -taidot, mutta varautumisessa parantamisen varaa

Talousosaaminen | 03.04.2020 | Anu Raijas

KIRJOITTAJA

Anu Raijas
Talousosaamisen
neuvonantaja

Osana Suomen Pankin talousosaamishanketta selvitimme, millaisen kuvan uusimmat tutkimukset ja selvitykset antavat suomalaisten talousosaamista.

Osana Suomen Pankin talousosaamishanketta selvitimme, millaisen kuvan uusimmat tutkimukset ja selvitykset antavat suomalaisten talousosaamista. Tein selvityksen yhteistyössä alan johtavien tutkijoiden – professori Panu Kalmin (Vaasan yliopisto), tutkijatohtori Mette Rannan (Helsingin yliopisto) ja tutkimusjohtaja Olli-Pekka Ruuskasen (Pellervon taloustutkimus PTT) – kanssa. Tällä asiantuntevalla joukolla varmistettiin se, että suomalaisten talousosaamista käsittelevät tutkimukset ja selvitykset tulivat mahdollisimman kattavasti huomioon otetuksi.

Kansainvälisissä kansalaisten talousosaamisen vertailuissa Suomi pärjää keskimääräisesti tarkasteltuna hyvin, vaikka joissakin talousasioissa suomalaisilla esiintyy tietoaukkoja ja käyttäytymisessäkin olisi parannettavaa.

Myönteistä suomalaisten talousosaamisessa on se, että suomalaiset ovat pääsääntöisesti kiinnostuneita raha-asioista ja pitävät tärkeänä hoitaa ne kunnolla. Kiinnostuksessa raha-asioihin on tosin eroja kansalaisten keskuudessa. Selvitysten valossa raha-asiat kiinnostavat miehiä naisia enemmän. Myös koulutus ja tulotaso vaikuttavat: korkeasti koulutetut ja hyvätuloiset ovat raha-asioista matalasti koulutettuja ja pienituloisia kiinnostuneempia. Kiinnostus tarjoaa epäilemättä hyvän pohjan talousosaamiselle, mutta siihen tarvitaan muutakin. Huomionarvoista on matalasti koulutettujen ja pienituloisten vähäisempi kiinnostus, mikä voi johtaa välinpitämättömyyteen raha-asioiden hoitamisessa. Heillä voi myös olla riskinä, että kaikki käytettävissä olevat rahat menevät kulutukseen ja taloudellinen suunnittelu ulottuu vain palkkapäivästä toiseen.

Taloudellisen osaamisen sisältö ja merkitys vaihtelevat ihmisten välillä. Talousosaamisen tasoa

koskevat vaatimukset vaihtelevat eri elämänvaiheissa. Pienituloiselle riittävä talousosaaminen voi tarkoittaa sen hahmottamista, mihin käytettävissä olevat tulot riittävät ja kuinka olisi mahdollista säästää. Lapsiperhevaihetta elävä keskituloinen saattaa joutua vertailemaan lainatarjouksia ja miettimään omalle taloudelleen tarkoituksenmukaisia vakuutuksia. Eläkeikään varautuville keskeistä on varautuminen tulotason laskuun, mikä puolestaan voi tuoda esille pitkän aikavälin sijoittamisen.

Selvä kiinnostuksen ja käyttäytymisen välinen ero näkyy säästämisessä: säästäminen kiinnostaa, mutta se ei välttämättä toteudu käytännössä. Tähän on varmaan monia syitä. Henkilö saattaa pitää säästämistä tärkeänä, mutta kokee, ettei hänellä jää siihen välttämättömien menojen jälkeen rahaa. Säästämistä ei siis nähdä yhtenä menoeränä, vaan ylijäämäeränä, joka toteutuu vain, jos rahaa jää kulutuksesta yli. Taloudellisten puskureiden tarpeellisuus on julkisessa keskustelussa paljon esillä, mutta niiden merkitys on todennäköisesti ihmisille epäselvä. Juuri nyt yleisen taloustilanteen heikentyessä koronapandemian vuoksi monet kotitaloudet tarvitsisivat säästöjä, jos tulonsaanti on yllättäen romahtanut.

Suomessa on oltu huolissaan erityisesti nuorten talousosaamisesta ja siksi sitä onkin kartoitettu varsin paljon. Tämä on ollut perusteltua, koska nuorena on hyvä luoda perusta tulevaisuuden taloudelliselle osaamiselle. Nuoret ovat itse kokeneet epävarmuutta talousosaamisessaan ja talousasioiden riittämätöntä opetusta. Nuoret ovat myös eriarvoisessa asemassa, koska tutkimus on osoittanut hyvätuloisten perheiden tarjoavan jälkikasvulleen parhaat valmiudet hoitaa omaa talouttaan. On kuitenkin hyvä muistaa, että talousosaamisen vahvistaminen on tärkeää elämänkaaren kaikissa vaiheissa ja muutoksissa.

Kuva suomalaisten talousosaamisesta on hyvin pirstaleinen. Eri tahot ovat tehneet tutkimuksia ja selvityksiä, mutta niissä on kysytty yksittäisiä talousosaamisen tai taloudellisen käyttäytymisen asioita ja usein vain pieneltä joukolta. Talousosaamisen tieteellinen tutkimus Suomessa on ollut vähäistä, mutta se on nyt onneksi viriämässä. Talousosaamisen edistämistoiminnan vaikuttavuutta tulisi tutkia, ja siihen voisi apua saada kouluissa tehdyistä kokeiluista talousopetuksen vaikutuksesta. Tärkeää olisi myös käynnistää säännöllisesti toistuva, koko väestöä kattava haastattelututkimus kansalaisten talousosaamisesta.

Tutustu Suomalaisten talousosaaminen – Analyysi 2000-luvulla tehtyjen tutkimusten ja selvitysten perusteella -raporttiin.

Asiasanat

kuluttajat, oman talouden hallinta, talousosaaminen, tutkimus